

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, ל' אב תשפ"ה מסכת עבודה זרה ס"ז-ע"ג ♦ טהרות ב', ח' - ג', ד' גליון מס' 1370

השבוע בגליון

ג'לטין - מותר או אסור? ♦ מותר לשנות מי אקוריוס? ♦ ייצור אבקת הג'לטין ♦ טעם שנפלט ממאכל כבש

כלי טרף - על קצה המזלג ♦ כלי "בן יומי" וכלי "שאינו בן יומי" ♦ מהי הגעלת כלים? ♦ אין להגעיל כלי "בן יומי" ♦ האם הגעלת כלים היא מצוה? ♦ דינו של מאכל שבושל במזיד בכלי שאינו בן יומי

ההיה עכבר "כבוש" זה חי או מת? ♦ התרנגולת שצנחה לקדרת חמאה ♦ דג טהור עם טעם של דג טמא ♦ הדבש - חומר משמר וכחומר מעכל כאחת ♦ רגלי הדבורים וכנפיהן מותרות באכילה ♦ הדבש הוא חומר משמר וגם חומר מעכל

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

לאן נעלמו הסוסים???

איוסף סוסים גזעיים היה, כידוע, תחביבם של מלכים ואצילים במהלך הדורות. עד היום ניתן לראות בטוואר אוף לונדון, מלבד את אוצרות המלוכה, גם את דמויות הסוסים ששימשו את מלכי אנגליה... איש איש והיקר לו מכל.

בלבו של פריץ עתיר נכסים בעל רגשי נחיתות קשים, קיננה זה מכבר התחושה כי הסיבה למעמדו החברתי העגום היא העדרו של סוס גזעי באורוותו. לפיכך הוא החליט למכור מחצית מרכושו ולרכוש בתמורה את הסוס היקר ביותר בעולם. לילה שלם התהפך הלה על יצועו, מתענג בדמיונותיו על שמו אשר ידאה ויתרומם על גב הסוס.

נחוש ומתוח חתם הפריץ על שטר מכירת מספר טירות שהיו ברשותו, על שטחי הצייד הנלווים להן, וכשהוא מצוייד בסכום עתק של מזומנים ישב בביתו והמתין להצעה הטובה מכולן. הוא לא היה צריך לפרסם דבר. השמועה עשתה לה כנפיים, ותוך חודש ימים התכנסו בביתו עשרה יועצים מומחים שהוטל

דף סז/ב נותן טעם לפגם מותר

כלי טרף - על קצה המזלג

הדפים הנלמדים בימים אלה עוסקים בכלים הנאסרים לבשל בהם ובדרכי הכשרתם. בגליון הנוכחי נסקור נושא זה באופן כללי, ונרחיב את דברינו במספר פרטים בו.

כלי "בן יומי" וכלי "שאינו בן יומי": מאכל המתבשל בכלי פולט טעם, הנבלע בדפנות הכלי. בעת שיחזור ויבשלו בכלי זה, ייפלט הטעם הבלוע בדפנותיו וייבלע במאכל החדש. לפיכך, אסרה התורה לבשל בכלי שבושל בו מאכל שאסור באכילה, עד שתחלוף יממה מעת בישול המאכל האסור. כל עוד לא חלפו עשרים וארבע שעות מאז בושל בו המאכל האסור, מכונה כלי זה "בן יומי". לאחר יממה, טיבו של הטעם הבלוע בדפנות הסיר מתערער ומתפוגג, עד שלדעת חלק מן הראשונים הוא פגום לאכילה באופן מוחלט, וכלי זה מכונה כלי "שאינו בן יומי".

מכל מקום, מדרבנן, גם בכלי "שאינו בן יומי" אסור לבשל.

מהי הגעלת כלים? כלי "בן יומי" שאסור מן התורה, וכלי "שאינו בן יומי" שאסור מדרבנן, ניתן להגעילם ובכך הם מותרים לשימוש מיידי. פעולת ההגעלה היא הכנסת הכלים בלועי הטעם האסור למים רותחים, ופירוש המילה "הגעלה" הוא "הפלטה" (עיין רמ"א או"ח סי' תנ"א סעי' ג.). כלומר, פעולת ההגעלה גורמת את פליטת הטעם האסור מדפנות הכלי (מאירי וכל בו). לפיכך, אין להגעיל כלי "בן יומי", האסור מן התורה, בכמות מים שאין בה כדי לבטל בשישים את הטעם שייפלט, שהרי, אם הטעם הנפלט לא יתבטל במים הרותחים, לא זו בלבד שהוא ישוב ויטריף את הדפנות שמהן יצא זה עתה, אלא הוא ייבלע גם בדפנות הכלי שבתוכו הוא מוגעל. יש, אפוא, להגעיל כלי "בן יומי" בכלי בעל בית קיבול גדול כך, שהמים הרותחים שבתוכו יבטלו את הטעם האסור הנפלט לתוכם מיד עם פליטתו ("תבואות שמש" סי' ו').

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

ר' משה שניצר ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל

נלב"ע ג' באלול תשס"ז **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **חיים הילל** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל

נלב"ע ה' באלול התשנ"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **מירב פוירשטיין** ע"ה

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע ב' באלול תשע"ה

תנצב"ה

זעילוי נשמת

ר' **אריה יהודה ליב יפה** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ב' באלול תשכ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו דוד ושלמה יפה שיחיו - פ"ת

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **משה חיים זילבר** ז"ל ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע ר"ח אלול תשמ"ט **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידיו משפחת הלר שיחיו - גבעת שמואל

אין להגעיל כלי בן יומיו: להלכה כותבים ה"טור" והרמ"א (י"ד סי' קכ"א): "אין להגעיל שום כלי כל זמן שהוא בן יומיו". זאת, עקב החשש, שכמות המים אשר בה מוגעל הכלי לא תהא מספקת ("משנה ברורה" סי' תנ"ב ס"ק כ'). בהגעלת כלים של פסח, אף מחמירים, וטרם הפסח מגיעלים את דוד ההגעלה הענקי, **אם מעוניינים להמשיך** ולהשתמש בו בימי הפסח, אלא אם כן בשעת ההגעלה הוא הכיל כמות מים הגדולה פי שישים מכל הכלים שהוגעלו בו גם יחד (ראה ספר "הגעלת כלים" עמ' רכ"ה).

האם הגעלת כלים היא מצוה? דין הגעלת כלים מפורש הוא בתורה (במדבר לא/כב - כג). ואכן, הסמ"ק (קצ"ה) ורבינו תם (בספר הישר חלק התשובות סי' נ"א), מנו זאת כמצווה [אף שאינה חיובית, הרי היא כמצוות השחיטה, המוטלת על האדם המבקש לאכול בשר, ואף מברכים על השחיטה]. אולם, רובם המכריע של הראשונים לא מנו את הגעלת הכלים כמצווה מן התורה, משום שלדעתם, פרשת הגעלת כלים שנכתבה בתורה, אינה אלא הודעה, כי כלים בולעים טעם אסור, תוך הסבר טכני כיצד ניתן להכשירם. בספר "הגעלת כלים" (פרק י"א הערה 40) אף מסופר על מנהגם של בני הודו לברך על ההגעלה. אולם, אין אנו מברכים על ההגעלה, משום, שכאמור, אין היא מצווה, ואין מברכים על הימנעות מן העבירה ("איסור והיתר" כלל נ"ח סי' ק"ד).

דף סז/ב לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא

דינו של מאכל שבושל במזיד בכלי שאינו בן יומיו

במאמר הקודם ציטטנו את הנפסק להלכה ("שולחן ערוך" י"ד סי' קכ"ב), כי חכמים תקנו שגם לאחר שחלף זמן רב מעת הבישול של מאכל אסור בכלי מסויים, היינו: "שאינו בן יומיו", אין לבשל בו מאכל. בדרך כלל, כאשר חכמים אסרו צורת בישול מסויימת, אין לאכול מאכל שנעשה באופן זה. אולם, מעניין לגלות כי הפוסקים ("פרי מגדים" י"ד סי' צ"ט ס"ק ז') דנים, אם מותר לאכול מאכל כשר, שבושל במזיד על ידי יהודי בכלי טרף "שאינו בן יומיו". על שורשי מחלוקת זו נעמוד בשורות הבאות ועל ידי כך נתבונן בטעמי התקנה. "לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא", כך מבואר בסוגיינתנו. כלומר, מן התורה אין לבשל מאכל כשר בסיר שביממה האחרונה בושל בו מאכל אסור, משום שטעם המאכל האסור בלוע בדפנות הכלי, והרי כמות הטעם שנבלעה אינה בטלה בשישים באוכל המבושל בכלי זה לאחר מכן. זאת, מאחר שבעת חישוב הכמויות, אנו מתייחסים לדפנות הסיר כמלאות בטעם האסור, והלא אין בתכולת הסיר פי שישים מעובי דפנותיו. ההתייחסות אל הטעם כאל דבר מאכל מכונה "טעם כעיקר", כלומר, הטעם הרי הוא כעיקר, כמאכל עצמו.

כל זאת, ב"קדירה בת יומא", היינו: בתוך כ"ד שעות מעת בישול המאכל האסור. אולם, בתום היממה, מן התורה רשאי אדם לבשל בו ככל שיחפוץ, ובטעם הדבר נחלקו הדעות. לדעת הר"ן, לאחר כ"ד שעות נפגם לחלוטין הטעם הבלוע בדפנות הכלי ופוקעת ממנו ההלכה ש"טעם כעיקר". לפיכך, מן התורה מותר לבשל בסיר זה, ואף על פי כן תקנו חז"ל שלא לבשל בו, כדברי הגמרא (עו"א): "גזירה קדירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא". כלומר, חז"ל אסרו את כל הקדירות, מחשש שמא בטעות יבואו להשתמש בקדירה "בת יומא" ("ערוגות הבושם" י"ד סי' צ"ט ס"ק ג', ממשמעות שאר הראשונים). אולם, יש שאינם גורסים הסבר זה בגמרא (עיין "ביאור הגר"א" י"ד סי' קכ"ב) ולדעתם, לאחר כ"ד שעות הטעם הבלוע בדפנות הכלי אינו נפגם באופן מוחלט, ולמרות שהוא עדיין אסור, הרי הוא מתבטל כנגד מאכל אחר העולה עליו בכמותו, ואין צורך בעירובו בכמות העולה עליו פי שישים. ואף על פי כן אסרו חז"ל לבשל בכלי זה, משום שמדברנו (לדעת רוב הראשונים), "אין מבטלין איסור לכתחילה", היינו: אין לגרום בכוונה תחילה לביטולו של דבר איסור בדבר היתר (רשב"א ב"תורת הבית הארוך" בית ד' סוף שער ד').

נשוב כעת למאכל שבושל במזיד בכלי "שאינו בן יומיו" ונמצא, כי דינו של המאכל תלוי ועומד במחלוקת הנזכרת. שהנה, אם תקנת חז"ל שלא לבשל ב"קדירה שאינה בת יומא" נועדה למנוע עירוב ומכשולות, אין, איפוא, כל איסור עצמי במאכל זה, ואין מניעה לאוכלו [כמובן, שהמבשל עבר על איסור] ("ערוגות הבושם" שם). אולם, אם חז"ל אסרו לבשל בכלי זה משום ש"אין מבטלין איסור לכתחילה", התבטל אסור באכילה. שכן, כלל זה גם קובע, כי העובר עליו במזיד, לא זו בלבד שלא התיר את דבר האיסור, אלא אף אסר בכך את המאכל המותר ("שולחן ערוך" י"ד סי' צ"ט סעי' ה' וע"ע תפארת למשה" י"ד סי' צ"ד ושו"ת "אגרות משה" י"ד ח"ב סי' מ"א).

דף סח/א שאין ראוייה לגר אינה קרויה נבלה

ג'לטין - מותר או אסור?

"תורת חיים", כך אנו מכנים את התורה הקדושה. בסוגיה בה אנו עוסקים, ניתנת לנו הזדמנות אחת מיני אין ספור, להיווכח, כי כל שורה בגמרא, כל דרשה וכל לימוד, חיוניים, חשובים ואקטואליים עד לימינו אנו, ובאים לידי ביטוי בכל אורחות החיים. במאמר זה נתמקד באופן בו חכמי התלמוד כרכו הלכה מסויימת בסוגייתנו עם דרשה מן הפסוק, וניווכח בהשלכה הלכתית הנובעת מכך לגבי מאכלים רבים מאד הנפוצים כיום, כלהלן.

ייצור אבקת הג'לטין: במפעלי המזון שברחבי העולם, מרבים להשתמש בחומר הנקרא "ג'לטין". הג'לטין הוא חומר מחולל פלאים. בכוחו לעבות מאכלים דלילים ולהקנות להם מוצקות, לאחות חומר מימי וחומר שומני יחדיו, להצליל מאכלים עכורים, ועוד. הג'לטין מופק מעורות ומעצמות של בעלי חיים, והדרך המקורית להפקתו היתה על ידי ייבוש מוחלט של העורות והעצמות, עד שלא נותרה בהם לחות כל שהיא, ולאחר שטיפתם, בישולם, ייבושם וטחינתם מופקת אבקת הג'לטין.

עליהם לבחור את הסוס המשובח ביותר מבין חמשת הסוסים שעברו את כל ה'ביחנות' והגיעו לשלב הסופי. כל אותם שלוש יום הריח הפריץ את תחושת הניצחון. הכל שחו על אודות הפריץ שמתעתד לרכוש את הסוס הטוב והיקר בעולם. בימים ובלילות היה הלה שמח וטוב לב, מתוך תקווה שמכאן ואילך דרכו אל-על סלולה לפניו.

לאחר ויכוחים קשים ומרים, שכמעט הגיעו למהומות ידיים, הכריעה קבוצת יועצי הסוסים ברוב קולות על סוס מסויים שהשתייך לנסיך סעודי, כסוס הטוב בעולם. אוויר האולם היה אפוף עשן מקטרות ואדי אלכוהול, כאשר הפריץ משך בחבל הזרב שהוצמד לצוואר הסוס, ובד בבד העניק לנסיך הסעודי מזוודה ענקית מלאה מטבעות זהב.

התגייה נמשכה עד שעות הבוקר. הכל התפזרו לבתיהם ולפתע כיסה חוורון קל את פניו המדושנות של הפריץ. עתה, לאחר הפרסום הרב, לבטח ילטשו גנבים נאלחים את עיניהם אל האוצר היקר. ללא ספק, המשיכו המחשבות הקודרות לנקר במוחו, ויצלו הללו את חשכת הליל כדי לבצע את זממם.

לקראת שעות הערב הופיע מידענו בחברת כפרי עצום ממדים שיועד לתפקיד המכובד של שומר הסוס. בעוד השניים פוסעים לעבר הנסיך, לא חדל הפריץ להביע את חששותיו כי למרות הכל יצליחו גנבים להערים ולגנוב את הסוס, ובתוך כך גם את יתר הסוסים שבאורווה.

חבריו של פריץ זה נהגו לומר עליו, כי הוא פקח גדול. ההוכחה לכך היתה שהוא מסתדר יפה עם כל כך מעט שכל... וכך ייעץ הפריץ לשומר: כדי שלא תירדם על משמרתך, תהרהר בחקירות פילוסופיות עמוקות, אשר יכזבו את מחשבתך ולא יתנו לקורי השניה אחיה בעיניך. השומר הנהן בראשו הגדול להסכמה, בעוד הפריץ מביט בחשש לעיניו המעוגלות, שמא אינו יודע כלל להרהר. מה יאה? **חצות** לילה. עיני השומר עצומות למחצה וראשו קודח. הוא אינו מוצא דבר מה לחשוב עליו. שעות מספר שהוא מאובן על מקומו, מצבט את אפו כגדולי המלומדים, ואף לא זמזום של חקירה הגונה חולף בראשו. לפתע אורו עיניו. הירח הוא שנתן את ההשראה. עיניו הלאות הביטו זמן רב בירח העגול והמלא ומוחו נמלא במחשבות על עיגולים ועל כיבושים ובעצם על כל דבר מה עגול שהוא הכיר, וכך נולדה חקירתו הראשונה.

אותה שעה ניעור הפריץ מתוך חלום ביעותים, סוסו היקר נאכל בידי כלבי פרא. חיש מהר חבש את פוזמקאותיו וגרר את רגליו אל החצר. לאשרו לא היה קץ. השומר ישב על משמרתו עירני לחלוטין, מרוכז כולו בעניין עמוק.

מרוצה מעצמו ניערו הפריץ בטיפחת כתף הגונה, במה אתה מהרהר, אחא?

פקח הלה את עיניו, תלש עצמו מהרהוריו ונענה: מהרהר אני בשאלה עמוקה. כאשר נוצעים מסמר בקיר, הוא יוצר חור עגול. לאן נעלם השטח שלתוכו חודר המסמר? הלא בליטה אינה נוצרת בצד האחר של הקיר, והאבן שמילאה את מקום החור לא ברחה החוצה שהרי המסמר סוגר עליה. לאן אם כן נעלם אותו נפח? הקשה השומר בייאוש ושב להרהוריו, בעוד הפריץ מעודדו: יפה אתה מהרהר, המשך בכך.

פני השומר כבר אדמו ממאמץ. מעולם לא חשב כל כך הרבה, אבל מה לא עושים בשביל פרנסה. סיים להרהר על המסמר, שינה תנוחה מול הירח והחל להרהר בנושא חדש, וכך מצאו הפריץ, שלא מצא תנומה לעיניו, כשעיניו האחת עצומה וזולתה ממצמצת באפילה לתוך קי ידו שעשאה כשופרת דקה.

חבט הפריץ בקדקדו של השומר הפילוסוף ושאלו: ובמה אתה עוסק כעת? ובכן, ענה הלה, אני תמה, אם בן אדם יעצום עין אחת, יעגל את כף ידו ויצץ בה בעינו השנייה האם... נהדר, קטעה הפריץ בקוצר רוח, המשך כך, ושב למיטתו.

עם דמדומי הזריחה פסע הפריץ מעדנות במשעולי טירתו. סכנת הלילה הראשון כמעט חלפה עברה לה. השומר נותר ער, ובמחשבתו בירך פריצו את עצמו על הצלחתו המשנית להפוך איכר פשוט לאדם חושב ומשכיל בין לילה.

נו, פילוסוף, הקפיצו הפריץ, על מה אתה מהרהר כעת? נזדקק השומר העמקן: אולי אתה יודע, כאשר אוכלים כער (בייגלה), אין אוכלים כי אם את העיגול שסביב החור. אם כן, לאן נעלם החור בעצמו? סייג השומר העמקן בנימה גאוונית מעט, כששאלתו החכמה נותרה תלויה באוויר. לא עברה אלא כמחצית השעה והפריץ אשר כה ההענג על דברי חכמתו של השומר, פנה שוב לעמדת השמירה כדי ללקט פנינים נוספות ובעוד קרני השמש הראשונות זורחות באור יקרות על פניו של הפריץ המאושר באדם, ליהג השומר: מהרהר אנוכי בשאלה העמוקה הבאה: הלא האורווה מוקפת חומה עגולה הסוגרת על הסוסים סביב, סביב, ובנוסף לכך, אני יושב בפתח ושומר. לאן, אם כן, נעלמו הסוסים? **לאן נעלמו הסוסים???** צווח הפריץ בקול ניחר על השומר שכבר היה עסוק בחיפושים אחר שאלה נוספת...

★ ★ ★

לאן נעלמו הסוסים??? קרא רבי בונים מפשיסחא, שסיפר משל זה לתלמידיו.

לאן נעלמו הסוסים???
רבי בונים לא היה מספר סיפורים להנאתו. בכל מילה ואות מדבריו הוא טמן מוסר השכל ולקח מאלף. יכול אדם לקבוע בליבו החלטה חשובה כי ברצונו לעשות דבר מה טוב; להשתתף בשיעור גמרא, לקבוע עיתים לתורה פעמיים ביום, או לעשות מעשים טובים אחרים. ברם, מן ההחלטה ועד הביצוע עלול לחלוף זמן רב מיד. האדם בודק בזהירות וחוקר בקפדנות את קצב ההתקדמות של מגיד השיעור, את רמת הלימוד ואת משך זמן השיעור, ובעודו שוקע בהרהורים, בחיפושים, במחשבות ובדימונים, חולף לו זמן יקר ערך. מספר "סוסים" בורחים מאורוותו.
ברור, כי יש להקדיש זמן ומאמץ לבירור כל אלה. אולם, תחילה יש להצטרף לשיעור מיד עם קבלת ההחלטה. להתחיל ללמוד. לבירורים, למחשבות ולהרהורים, יש די זמן לאחר מכן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: תד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף טז/ב גמר מגיעולי עכו"ם
הרהורי עבירה והגעלת כלים
הראשונים (בעלי התוספות עה"ת, ראב"ה, רמב"ן, רבינו בחיי וחזקוני) הקשו: מדוע נצטוו בני ישראל על גיעולי גויים רק לאחר מלחמת מדן, ולא לפני כן? תום מלחמתם בסיוחן ובעוגו? תשובות רבות נאמרו בדבר, ואחת מהן בשם הרבי מקוצק: במלחמת סיוחן ועוג לא נתקלקלה מחשבתם של ישראל. מה שאין כן במלחמת מדן, שבה נאמר (במדבר כה/יח) "בנכליהם אשר נכלו", היינו, שטמאו מחשבתם של ישראל והחטיאום בהרהורי עבירה. **לפיכך**, דוקא אז נתחדשו דיני הגעלת כלים - להפליט את הבלוע בפנים... ("הגעלת כלים", מבוא).

דף טז/ב נהי דתקיף להו יצרא דעבירה, יצרא דיי"ן לא תקיף להו

שולחן ערוך של גנבים...

ויהי היום, ויהודי בריסקאי שהתהדר בתואר "ראש גנבי העיר", ערך סעודה בביתו. באו תושבי העיר אל רב העיר, רבי חיים מברסק זצ"ל ושאלוהו, אם רשאים הם להשתתף בסעודה זו. ענה להם הגר"ח, כי למחר ישיב להם. קרא לאיש אל ביתו ואמר לו: **"יודע** אתה כי שומר סוד אנכי. לכן, ברצוני לשאלך מספר שאלות, ותאמר לי את האמת".

בסוגייתנו מבואר, כי מן התורה, מאכל אסור שהתקלקל לחלוטין, אינו אסור באכילה, שנאמר (דברים יד/כא) "לא תאכלו כל נבלה, לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה" - "כל הראויה לגר קרויה נבלה, שאין ראויה לגר אינה קרויה נבילה", וכך נפסק להלכה.

אלא, שנחלקו הפוסקים אם מאכל זה אסור באכילה מדרבנן, ואף לדעת האוסרים אותו באכילה מדרבנן, קיים נידון נוסף בפוסקים, מה דינו של מאכל מקולקל זה, המעורב במאכל היתר ואינו נאכל בפני עצמו (עין "חינוך" מצוה תע"ב, בדק הבית להרא"ה בית ד' שער א', פר"ח י"ד סי' ק"ג ס"א, "מנחת כהן" תערובת ח"א פ"ט, "פרי תואר" סי' ק"ג, שאג"א סי' ע"ה, "שד"ח כללים מערכת ב' כלל כ"ה, שו"ת "נודע ביהודה" מהדו"ק י"ד סי' כ"ו).

מאחר שבתהליך ייצורו של הג'לטין, אין הוא ראוי לאכילה, ניתן לכאורה לקבוע, כי מן התורה אין כל איסור לאוכלו. ואף לדעת הפוסקים, שמדרבנן אסור לאכול מאכל אסור שהתקלקל, הרי הג'לטין אינו נאכל כמות שהוא, כי אם בתערובת עם מאכל כשר, ולפיכך, יש להתירו באכילה גם מדרבנן, למעט לדעת המחמירים ביותר האוסרים אכילת מאכל מקולקל גם בתערובת.

דא עקא, שכאשר נתבונן היטב, נבחין, כי לפנינו מצוי מכשול שכמעט אין מבחינים בו, ולכאורה, לכל הדעות, אכילת הג'לטין אסורה מן התורה! שכן, אמנם, בעיצומו של תהליך הפקת אבקת הג'לטין נפגם טעמו של העור ושל העצמות, והם אינם ראויים לאכילה. אולם, לאחר מכן, בסופו של תהליך הייצור לפנינו ג'לטין הראוי לאכילה. כלומר, המאכל שלא היה ראוי לאכילה, שב והפך למאכל הראוי לאכילה!

בעומדנו מול המבוי הסתום שאליו נקלענו, נוכל להיווכח בערכה, שלא יסולא בפז, של כל דרשה בתלמוד ואופן לימודה. רבינו הגאון רבי יעקב מליסא זצ"ל, בחיבורו הגדול "חוות דעת" על חלק יורה דעה ב"שולחן ערוך" (סי' ק"ג ס"א) קובע, כי מדרשת חז"ל בסוגייתנו מוכח מעל לכל ספק, שמאכל אסור שהתקלקל לחלוטין, **מותר עולמית**, גם אם לאחר מכן הוא שב והופך למאכל הראוי לאכילה.

שהנה, שואל ה"חוות דעת", הלא כלל יסודי הרווח בכל איסורי אכילה [מלבד בשר וחלב וכלאי הכרם] קובע, כי אכילה שלא כדרך אכילה, אינה נחשבת אכילה (פסחים כד/ב), ובכלל זה, כמובן, אכילת מאכל שאינו ראוי לאכילה. מדוע, אם כן, נזקקו חכמי התלמוד לדרשה מיוחדת מן הפסוק כדי להתיר אכילת בשר נבילה שפג טעמו?

אין זאת, מסיק בעל ה"חוות דעת", אלא שבכך הורונו חז"ל, כי לאחר שפקע האיסור מבשר נבילה, **שוב אין הוא חל עליו שנית**, גם אם הבשר ישוב לאיתנו בדרך כל שהיא ויהפוך למאכל מלכים ערב. סר, איפוא, איסור התורה מהג'לטין, ונותרנו עם מחלוקת הפוסקים אם איסור חכמים תקף במקרה זה. הג'לטין המשיך להעסיק דורות רבים של פוסקים עד לימינו, אך חידושו של בעל ה"חוות דעת" הנלמד מסוגייתנו, משמש כאבן ברזל בהלכות מאכלות אסורות.

[יש לציין, כי ייתכן, שיש להתיר באכילה ג'לטין המופק מעצמות, משום שיתכן שעצמות כלל אינן נחשבות כמאכל אסור. ועיין רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ד הל' י"ח, ועיין שו"ת "אחיעזר" ח"ב סי' י"א, ח"ג סי' ל"ג, שו"ת "משנת רבי אהרן" ח"א סי' י"ז, שו"ת "ציץ אליעזר" שהביא מדברי הגר"י אברמסקי, ועוד].

דף טח/ב ועכברא בשיכרא

מותר לשתות מי אקווריום?

האם מותר לשתות מים מאקווריום שבתוכו שט בשלווה סרטן או יצור ימי אחר האסור באכילה? לא. איננו מעלים על דעתנו, מאן דהוא שישתה מים אלו בשקיקה, אך בכל זאת, יש לברר את הגדרתם ההלכתית של מים אלו, תוך בחינת ההשלכות המעניינות הכרוכות בעיון בנושא זה.

טעם שנפלט ממאכל כבוש: סוגייתנו דנה בכשרותו של משקה שכר, שלתוכו נפל עכבר. עכבר? שואל הרא"ש, מה הבעיה, הלא כולנו מכירים את טענתו של המן למלך אחשוורוש, כי בזוי הוא בעיני היהודים יותר מן הזבוב! שהרי, זבוב כי יפול לגביע היין של היהודי, יסולק משם וימשיכו ללגום מן היין, אך אם גוי ייגע ביין, ואפילו הוא המלך, שוב לא ישתוהו היהודים (מגילה יג/ב). מוכח, איפוא, כי בעל חיים טמא, הנופל לתוך מאכל, אינו אוסר אותו באכילה. לפיכך, מסיק הרא"ש, כי סוגייתנו עוסקת בעכבר שנפל לחבית השכר ושהה בה יום שלם, ולפיכך, העכבר "נכבש" במאכל, וכבוש הרי הוא כמבושל, הפולט טעם אסור לתוך האוכל, וכן דעת בעלי התוספות.

ההיה עכבר "כבוש" זה חי או מת? פרט זה לא פורש בדברי הרא"ש, ומחלוקת עצומה התעוררה בין הפוסקים סביב שאלה זו. יש הטוענים, כי שאלה זו חסרת חשיבות היא מאחר שבשר "כבוש" פולט טעם, ומה לי אם בשר זה הוא של עכבר נושם או פגר של עכבר. לעומתם, יש החולקים בכל תוקף וסוברים, כי גוף חי אינו פולט מאומה! כנגדם ניצבים חלק פוסקים אחרים הטוענים, כי גוף חי פולט גם פולט, אך טעמו אינו אסור, ורק טעמו של גוף מת הוא האסור (שו"ת "שואל ומשיב" מהדו"ק ח"א סי' מ"ג).

התרנגולת שצנחה לקדרת חמאה: בספרי הפוסקים מצויות דוגמאות רבות של מקרים שנקלעו לעין הסערה ההלכתית. כך, בעיר פרנקפורט דמיין שבגרמניה, עוררה תרנגולת תמימה ומסכנה פולמוס תקיף בין תלמידי החכמים, לאחר שבעלת כנף זו מעדה לתוך קדרת חמאה רותחת ומבעבעת. אמנם, היא מתה תוך שניות, אך זכרה לא ימוש מספרי הפוסקים לעד. אחד הרבנים הורה להשליך את החמאה ואף לא לתיתה לנכרים. זאת, מאחר שהתרנגולת נכוותה והתבשלה גם לפני מיתתה, ולפיכך, היא פלטה טעם לתוך החמאה בעודה "אבר מן החי", שאסור באכילה גם לבני נח! ה"חתם סופר" זצ"ל, הדן בספרו (שו"ת י"ד סי' צ"ד) במקרה זה, נוהה אחר פסיקה זו

וקובע גם הוא, כי גופו של בעל חיים פולט טעם גם בעודו בחיים. מקרה טראגי ביותר נידון בספרי הפוסקים, כאשר עולל רך, טבע בכמות עצומה של דבש, והפוסקים (ה"פרי חדש" וה"בית הלל", הובאו בשו"ת "שואל ומשיב" שם) נדרשו לקבוע אם הדבש מותר באכילה.

דג טהור עם טעם של דג טמא: כך או כך, הגענו אל הדגים. לכאורה, אם עכבר חי, השווה יום שלם בחבית שחר, פולט טעם מגופו אל השכר, אזי, דג טמא השווה באקווריום זמן ממושך, פולט טעם מגופו אל המים. נידון זה אקטואלי ביותר בחנויות לממכר דגים חיים שבבעלות נכרים, שבהן דגים טמאים ודגים כשרים מצויים יחדיו באותה בריכת מים. דגים אלו "נכבשים" יחד בבריכת המים במשך יום או יומיים, ולכאורה, הדג הטהור ספג טעם מן הדג הטמא ויהיה אסור באכילה. כמו כן, יש לברר את דינו של משקה, שנפל לתוכו מים מאקווריום שבתוכו שוחה דג טמא.

הבדל בין טבעם של בעלי חיים יבשתיים לבעלי חיים ימיים: ובכן, המהר"ם שיק זצ"ל (יו"ד סי' ק"א), תלמידו של ה"חתם סופר", קובע, כי דברי רבו היו מכוונים כנגד בעלי חיים שביבשה. הללו, סופגים אל קרבם את המים בעת שהייה ממושכת בתוכם, ובהתאם, פולטים טעם מגופם אל המים. לעומת זאת, גופם של בעלי החיים הימיים חסין מפני המים, ואין הם מאבדים את טעמם לטובת המים שבתוכם הם שוהים.

דף סט/א הוא אימרטוטי אימרטוט

הדבש - חומר משמר וכחומר מעכל כאחת

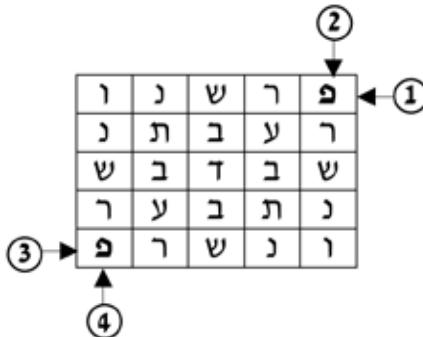
מבואר בסוגייתנו, כי חתיכות קטנות של שרץ, האסור באכילה, אוסרות דבר מאכל או משקה שנפלו לתוכו. בעקבות כך תמהים בעלי התוספות (ד"ה "הוא אימרטוטי אימרטוט", וראשונים אחרים): "יש לתמוה עכשיו היאך אנו אוכלים דבש דבורים והלא רגלי הדבורים מעורבים בדבש". מלבד בעלי התוספות, ראשונים נוספים עסקו בסוגיה זו, והגיעו למסקנות מפתיעות כלהלן.

תהליך הפקת הדבש: רבים מאיתנו מכירים היטב את תהליך ייצור הדבש. כידוע, הדבורה יוצקת מגופה את הדבש לתוך תאים קטנים, המצויים בחלת דבש שהיא וחברותיה מייצרות, וכאשר החלה מלאה בדבש, מפרידים ממנה את הדבש. בימינו, מבוצעת הפרדה זו על ידי מכונה, המסובבת את חלת הדבש במהירות גבוהה וגורמת לטיפות הדבש להנתק מבסיסן, ובעבר, עשו זאת בשיטות ידניות. אלא, שהן בעבר והן כיום, אין הדבש מזוקק כל עיקר, ומעורבים בו דבורים מתות שדבקו לחלה, חלקי חלה, שאריות גלמים ועוד.

רגלי הדבורים ונכפיהן מותרות באכילה: כעבור זמן מסוים מהפרדה זו צפה הפסולת המעורבת בדבש מעליו, אך גם בסיומו של תהליך זה נותרים בדבש חלקיקים של רגלי דבורים, אשר ניתן לזהות כנקודות זעירות, הכהות מן הדבש. לפיכך, תמהים בעלי התוספות, כיצד ניתן לאכול את הדבש, והם מסיקים, כי למרות שגוף הדבורה אסור באכילה משום היותה שרץ, אין רגליה אסורות! וכך גם פסק הרא"ש (פ"ה סי' י"א): "רגלי הזבוב, או כנפיים, אינו חשוב כשרץ, אלא כעפר בעלמא".

הדבש הוא חומר משמר וגם חומר מעכל: אולם, חידוש זה לא התקבל להלכה, והראשונים נדרשו להעניק הסברים אחרים להיתר אכילת דבש הדבורים. כך, למשל, הרשב"א (שו"ת ח"א סי' פ) חושף, כי חומר הדבש נושא בחובו תכונה לשמר גופים שנכנסים בתוכו. אולם, כאשר הגוף שנכנס לתוכו קטוע הוא, אזי הדבש חודר לתוכו דרך הגדם, מעכל את הגוף והופך אותו לדבש! ידיעה חיונית זו נשנית גם בפיהם של תלמידי רבינו יונה (כמובא ברא"ש פ"ו סי' ל"ה): "שדרך הדבש להחזיר הדבר הנופל לתוכו - דבש". אין, איפוא, כל מניעה, לאכול דבש המכיל חלקיקים זעירים של רגלי דבורים. הם אינם רגליים - דבש הן.

רעבתן שבדבש נתבער ונשרף: בהקשר לנושא זה, מפורסמת תשובתו של רבי אברהם אבן עזרא, אשר נשאל, מה דינו של דבש שנפל לתוכו זבוב. תשובתו היתה: "פרשנו, רעבתן שבדבש נתבער ונשרף". כלומר, "פרשנו", כבר התפרש על ידינו, כי "רעבתן", היינו הזבוב, "שבדבש", שנפל לדבש, "נתבער ונשרף", הרי הוא מתעכל בתוך הדבש, כלה ואיננו. תשובה קצרה זו מתוחכמת היא, מאחר שמשפט זה ניתן לקריאה בארבעה אופנים שונים. מן האות "פ" העליונה ניתן לקרוא מימין לשמאל שורה אחר שורה, ומלמעלה למטה טור אחר טור. מן האות "פ" התחתונה ניתן לקרוא משמאל לימין שורה אחר שורה ומלמטה למעלה טור אחר טור.

נענע הלה בראשו.
- כיצד אתם נוהגים אם מוזמן לכם לגנוב בשבת?
- **גונבים.**
- ואם יש צורך להדליק נר לשם כך?
- **מדליקים.**
- ואם לשבור מנעול?
- **שוברים.**
- ומגוי אתם גונבים?
- **וכי ממון של גוי אינו ממון?...**
- ואם מוצאים שם בשר חזיר או טריפה?
- **לוקחים.**
- ומה עושים אתו?
- **מוכרים לגוי.**
- למה לא תאכלוהו בעצמכם?
- **מה? נעלב הלה עד עמקי נשמתו. וכי לא יהודי אנוכי? וכי אוכל חזיר או נבילה, רחמנא ליצלן?**
- איני מבין, אמר לו הרב. עוברים על "לא תגנובו", מדליקים נרות ושוכרים מנעולים בשבת קודש, אך חזיר ונבילה אינם אוכלים?
- **מה עניין זה לזה? השיב ראש הגנבים. הגניבה היא פרנסתנו; אם נזדמן לגנוב בשבת, מה נעשה? זו פרנסה וזו דרכה. ברם, לאכול טריפה וחזיר? וכי יצאנו מכלל ישראל?...**

למחרת ענה הגר"ח לשואלו:
אם אין האוכל גנוב, יכולים אתם לאכול שם...

דף סט/א והלכתא אידי ואידי בשיתין וכן כל איסורין שבתורה

שיעור של גאון

חז"ל אמרו (סוטה ה/א), כי תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית. הכוונה, מבארים בעלי המוסר, כי די לו בגאון מועטת זו של 1/64, מאחר שהיא בטלה בשישים...

דף ע/א רובא גנבי ישראל נינהו

מוצא מכובד לגנוב

מעשה ברבי יוסף דב זצ"ל, בעל ה"בית הלוי", ששב לביתו לביל שבת מהתפילה, והנה גנב יהודי יוצא וכלי כסף בידו... נבון הגנב מאד. לא חפץ הרב להכלימו, פנה אליו ואמר לו:
"ודאי באת למשכן את כליך, כדי שאלוה לך מעות. אנא, מסור נא לי את הכלים, ואחר שבת בא לביתי". שמח הלה על המוצא המכובד, מסרם לרב ונמלט...

דף ע/א כמה כיסי קא משתכחי בשוקא

כשמותר לטלטל רק את של השני...

לדעת הגרש"ז אויערבך זצ"ל, אדם המוצא בשבת כלי שמלאכתו לאיסור, כגון פטיש, אסור לו להשיבו לבעליו, אף על פי שכלי זה מותר לטלטל לצורך גופו, ואם כן יש לומר, כי קיום מצות השבת אבידה נחשב "צורך גופו" של הכלי, זאת, משום שאם אכן מותר הדבר עקב "צורך גופו", תיווצר מציאות מוזרה ולפיה, כאשר פטישו שלו אבד ומצאו יאסר עליו להשיבו לביתו, שהרי אינו מקיים מצווה בכך, ואילו כשמצא פטישו של חברו - יהא מותר לו לטלטלו ולהשיבו... היתכן?... ("שמירת שבת כהלכתה" פ"כ ס"ק כ"ג).

לעילוי נשמת

מרת **צפורה הויזמן** ע"ה
ב"ר יחיאל ז"ל נלב"ע ה' באלול תש"ע
תנצב"ה

הונצחה ע"י בעלה ידידנו
הר"ר **שמואל הויזמן** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה אדלר** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ה' באלול תשנ"ו
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שמואל אדלר** ה"ו ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **משה חיים הכהן** ז"ל
ב"ר יוסף אליהו ז"ל נלב"ע כ"ט באב תשנ"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **אביגדור יהודה כהן** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **מלכה קרופניק** ע"ה
ב"ר משה ז"ל נלב"ע ה' באלול תשי"ט
תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו
הר"ר **אריה ישראל שכטר** שיחיו

